

Jindřich Štyrský odpověděl na námitky, pronesené v minulém čísle ReDu (str. 44—45) proti jeho článku o „generaci na dvou židlích“ z prvního čísla Odeonu, několika poznámkami, jež jsou trapnou směsí neslýchané naivnosti s pošetilou megalománií. Štyrský se velmi mylí, domnívá-li se, že jeho článek byl „pilulkou“, „toliko na první pohled mátožnou“: „apokalyptický“ a pseudopoetický jeho sloh byl, jak je dnes z jeho odpovědi tím více zřejmo, jen výrazem myšlenkové neurčitosti a zmatenosti svého autora; shledává-li Štyrský svůj článek „naprosto nedvojsmyslným a svá slova pokládá za definitivní“, je to sice známkou nezřízeného sebevědomí, avšak (nechtěje o tom ujištěn) je v tomto mínění naprosto osamocen. Štyrský myslí, že není věcí jeho, nýbrž jeho komentátorů, bylo-li zneužito tohoto článku k četným a často zlovolným nedorozuměním. Domníváme se však, že by podobná nedorozumění byla asi vyloučena, kdyby Štyrský místo namáhavě slepovaných rádobý básnických obrazů a vět svého rozhorleného článku byl jmenoval konkrétní věci, uvedl určité případy. Bylo by to jasnější a také zodpovědnější. „Ti, kdož se prostitují“, by se nejen mohli, nýbrž musili zardít, kdyby jejich „případ“ byl jasně ukázán a také dokázán! Štyrský však nyní prohlašuje, že to nebylo jeho úmyslem, že prý se k tomu nehodí (v tom s ním souhlasíme) a že tento úkol ponechává „lidem otrlým“.

Štyrského článek o „generaci na dvou židlích“ byl signálem k novým pustým útokům na tzv. nejmladší generaci, na několik moderních autorů. Nechtěl-li Štyrský docílit nic jiného, můžeme mu gratulovat k nadúspěchu. Štyrský tvrdí, že takový úspěch je mu lhostejný, a proto se necítí povinen reagovat na to, jak byl jeho článek komentován a zneužit. Činí výjimku jen v jednom případě: neohrazuje se nikterak proti tomu, jak vítězoslavně byla jeho slova uvítána v listech reakčních, nýbrž polemizuje proti poznámkám minulého čísla ReDu. ReD zneužil prý jeho článku tím, že uvedl Štyrského výroky v souvislost s věcmi politickými, především s věcí V. Vančury, po níž, podle Štyrského, nikomu nic není. Štyrský říká, že „je vůbec škoda, že Teige svých vůdčích schopností a svého bojovného elánu nepoužívá více ve věcech poezie a že zájem o politiku nadřazuje v poslední době zájmu o poezii“. Nuže, děkuji za toto nevyžádané uznání, avšak musím Štyrského upozornit, že ta „poslední doba“ trvá už déle než deset let: nechtě si Štyrský laskavě uvědomit obsah jednotlivých programových projevů Devětsilu a Levé fronty; ReD je uveden programově citátem z „devětsilové“ předmluvy (psané V. Vančurou) k první Seifertově knize, vydané téměř před deseti roky: „nová, nová je hvězda komunismu a mimo ni není modernosti“. ReD podepisuje manifest Levé fronty, kde stojí: jenom ta tvorba a práce má obecnou kulturní hodnotu a může platit za moderní, která neustrnula v úzkém odbornictví, nýbrž která dovede, neztrácejíc ničeho na své odborné dokonalosti, vidět celý obzor moderního života, která je si vědoma svých souvislostí s ostatní kulturní a společenskou prací, která má tedy své revoluční perspektivy. Nic jiného nebylo od počátku názorem Devětsilu a ReDu. (Srovnej sborníky Devětsil, Život II, 1922, a Fronta 1927, úvodník I. ročníku ReDu 1927.) ReD totiž není žádným akademicky uměleckým listem, nýbrž listem pro moderní kulturu, pokusem o syntézu ze všech oblastí moderní tvorby, nikoliv tedy revuí pro literární kuriozity jako Odeon. ReD, právě tak jako Devětsil

a Levá fronta, jejichž členem je i Štyrský, staví se proti „vlád-noucí a rozkládající se kultuře liberalistické; vůči jejím tradi-cím, přežitkům, akademiím, estetikám a morálkám, vůči dez-organizovanému a odumírajícímu sociálnímu systému stojí na stanovisku rozhodného nonkonformismu a vede demarkační čáru mezi moderní tvorbou ve smyslu materialistického svě-tového názoru a mezi starými, vyžilými estetickými a idealis-tickými bludy“.

Štyrský namítá proti ReDu, že jeho článek neměl žádného politického podbarvení, že mu šlo jen o čistotu literárního díla, o literární prostituci atd. Zdůrazňuje, že „skutečný bás-ník stojí vždy stranou“, že „revoluce si přivlastňuje vždy básní-ky ex post“, že „básník má nepřátele napravo i nalevo, na rubu i na lici lidské společnosti“: to prý měl na mysli, když na-psal, že pro skutečného básníka není jiného místa než na pra-nýři: naprosto si pod těmi slovy nepředstavoval jakéhosi „villonovského trhana, řvouna z politických schůzí, držícího v mozolovité ruce emblémy jisté partaje“ (zajisté že komunis-tické, podotýkáme).

Nepochybujeme, že Štyrského názory dojdou nadšeného souhlasu na „onom břehu“ u české literární čeládky: rutteo-vé, kodíčkové a peroutkové proti nám nikdy nic jiného netvr-dili a budou potěšeni, že Štyrský se přihlašuje za jejich spo-jence. Je lhostejno, co si Štyrský představuje či nepředstavuje svými slovy o pranýři: k jeho alegorické představě pranýře můžeme podotknout, že moderní autoři a duchové levice po-znali velmi zblízka i ze zkušenosti, co je to perzekuce, umlčo-vání, hospodářský útlak, cenzura, co jsou to paragrafy záko-níků, morálek a akademií, co jsou to žaláře, tedy potěšení vesměs velmi reálné a konkrétní.

Štyrského nadčasová, nadpozemská, od sociálních skuteč-ností světa nezávislá atitýda je šatem od panstva odloženým, šatem, který slušel před několika desetiletími takovému Oscaru Wildovi, ale jenž působí dnes neodolatelně komicky. Všechno lartpourlartismus, všechno zdůrazňování nezávislosti umělec-kého díla od myšlenkového a sociálního stavu světa, všechny

ty apely k věčnosti, před níž jedině je básník zodpovědný, všechna velká slova o absolutnu a lhostejnost k přítomnosti — to vše není historicky nic jiného než projev revolty, projev odboje tvůrčího ducha proti světu měšťáckého století, proti jeho estetikám, tradicím, akademiím a morálkám. Revolta, která dialekticky nutně zabsolutňuje svou negaci. Revolta tehdy snad anarchická, bohémská a neuvědomující si zplna skutečností; nicméně byl to postoj revolučního ducha. „Svo-boda ducha“ a „nezávislost umění“ byly v XIX. století heslem revolty a revoluce, logickou obranou proti útlaču, zbraní proti vrstevnické společnosti. Jde o ducha, nikoliv o literu: duch revolucí, sahajících hluboko do XIX. století, žije v revoluci dneška, avšak slova včerejších revolučních manifestů stávají se leckdy dnes hesly reakce.

Revoluce nepřivlastňuje si umělců ex post. To buržoazie dovede virtuózně. Buržoazie zmocňuje se zesnulých „prokle-tých básníků“, kteří nikdy nebyli její. Wolker je dnes majet-kem národa, jehož pěvcem je Rudolf Medek.

O nadpozemské nezávislosti umění mohl ještě snít dumavý estét Arnošt Procházka. Dnes však již víme cosi o sociologic-ké podmíněnosti tvorby. Víme, že hluboký rozpor mezi levicí a pravicí, mezi revolucí a reakcí v umění a ve vědě není jen rozporem dvou estetik a doktrín, nýbrž že v základních rysech a v mnoha detailech se shoduje se sociálním rozkolem světa. Víme, že hluboko pod povrchem měšťáckého XIX. století projevují se čím dále intenzivnější síly revoluce ve všech obo-rech tvorby a společenské práce. Sociologie umění může konstatovat, že revolta umělce proti soudobé společnosti hlásí se jako nikoliv jen osamocený a individuální zjev ve chvíli, kdy buržoazie upevnila svůj ekonomický systém rozvojem strojového průmyslu, kdy také vzniká proletariát. Aby se ubránila silám, které proti sobě vyvolala v život, sahá buržoa-zie v kulturním i politickém životě k atavismům feudální epochy: Akademii, zrušenou francouzskou revolucí, otvírá znovu ve chvíli, kdy si potřebuje dodat vladařské majestát-nosti; v politickém životě pak obnovují republiky monarchis-

tické zákony a patenty, samoděržaví a tyranie restauruje se ve fašistické diktatuře.

Konstatování souvislosti, skutečné, byť namnoze neuvědomělé, mezi „duchy revoluce“ a „revolučními duchy v umění“ není naprosto „negativním obrázkem vlasteneckých rájů“; disharmonie několika případů, kdy revolucionáři v umění byli reakcionáři v životě sociálním a kdy revoluční socialisté byli pošetilými reakcionáři a akademiky ve věcech umění, je toliko zjevem určité odbornické izolace, chcete-li, jak říká Marx, odbornického idiotství. Jestliže tomu či onomu básníku byly sociální převraty světa lhostejnější než loňské sněhy, jestliže Apollinaire prahl po válečném velkokříží a Marinetti prohlásil futurismus za duchového staršího bratra italského fašismu, jestliže opět Zinovjev nebo Lunačarskij nevyznačovali se přílišnými sympatiemi k dílu umělecké avantgardy, to vše je zjev odbornického zakletí: je to kulturní a duchovní anomálie, kterou způsobila atomistická diferenciaci a specializace práce bez syntetických perspektiv. Nad těmito divergencemi osobními a nahodilými převládají však podstatné konvergence. Revoluce umění a revoluce sociální má svou společnou dominantní osu. Základní tendencí moderního ducha je vůle překonat ono začarování, rozlomit pouta bludného kruhu; vůle vidět celý obraz života, napětí a hru jeho sil. Je to revoluce, která si uvědomuje sama sebe. Literárně dalo by se říci, že od revolučního romantismu a impresionismu (jenž byl pozdní obdobou předvědeckého socialismu) dospíváme k revolučnímu konstruktivismu (jenž je obdobou socialismu vědeckého).

(V polemice s Josefem Horou, jenž si představuje revolučního básníka do jisté míry podle vlastní planety jako rétora a apoštola z davových shromáždění a jenž „dekadenty“ a „prokleté básníky“ pokládá za zjevy „zjemnělé kultury měšťácké“, musili jsme uvést, že Baudelaire, Lautréamont, Rimbaud, Verlaine byli blíže k velmi opravdovým revolucím a povstáním než k zátiší akademií. Jakkoliv jsme výslovně podotkli, že data, která tam uvádíme, nejsou pro nás nikterak

revoluční vizitkou oněch básníků, že otázku, „co mají s komunismem společného?“, pokládáme za pochybenou z jádra a pošetilou, musíme nyní namítnout Štyrskému, že epizody Baudelairovy z r. 1848, nebo to, že Rimbaud vstoupil do řad Komuny z důvodů tak prostých, že totiž měl hlad (tedy z důvodů zcela logických a sociálních), není zcela prosto významu v životě oněch básníků: Baudelairova účast v povstání 48. roku, Rimbaudova účast v Komuně říká nám více než Rimbaudova dobrodružství v dobách, kdy již zapomněl, že byl básníkem. Z díla a ze života těchto básníků nevyčítáme žádný komunismus, žádné jasné a rezolutní třídní vědomí, nýbrž statečný nonkonformismus k vrstevnické estetice a společnosti; shledáváme tu dosti důvodů a důkazů, že to byli duchové revoluční. Tolik na vysvětlenou jen mimochodem.)

Bylo by třeba důkladných historických a sociologických analýz a dokumentací k tomu, abychom definitivně vyvrátili nesmysly „apolitických“ a „asociálních“ moudrostí Ruttego, Peroutky, Štyrského a mnoha jiných apoštolů „svobody ducha“ a „absolutní nezávislosti uměleckého díla“. Sociologie duchového vývoje musí být teprve napsána. Prozatím bylo lze z ní uvést jen několik fragmentárních aspektů, nicméně dostatečných, aby ukázaly, že v podzemí XIX. století krystalizují pozvolna a postupně revoluční síly, izolované a disparátní zprvu, které teprve v naší době stávají se životním názorem, uvědomují si vzájemné vztahy a revoluční cíle. V revolučním světovém názoru, ve vědomí sociální zákonné vázanosti, v cílevědomé spolupráci na společenské přeměně, v negaci rozkládajících se a vyžilých útvarů kulturních a společenských a v plánu nových systémů vidíme podstatný znak a samo kritérium toho, co zveme avantgardou a modernou. — — — — —

Vraťme se v závěru ještě k prvnímu Štyrského článku a k jeho novější polemice: jak tento článek, odsuzující bez konkrétních dokladů „mladou generaci“, tak ona polemika, zastávající staroslavné a oblíbené názory o sociální nezávislosti a neutralitě umění, musily nutně být s povděkem kvito-

vány u těch, kdož si obrali za životní úkol proklínat moderní autory. Nemůže dnes být nic populárnějšího než nařknout paušálně „mladou generaci“ z nejpustších hanebností: výtky, že „nová generace“ byla společností vzájemně kamarádské kritické blahověruce téměř neomezeného, jsou dobře známá a osvědčená klišé všech literárních handlírů z kruhů reakce. Šalda (ve 4. čísle Šaldova Zápisníku) konstatuje správně, že předchozí generace měly a mají patrně více důvodů ke zpytování svědomí. Ti, kdož ošálení vášnivou obžalobou Štyrského, nenalézajíce v ní však konkrétních fakt, ptali se, kde je všechna ta ohavnost spuštění, všechna prostituce, všechno to farizejství, musili si odpovědět, že fortissimo tohoto poplachu je silně nadsazené. Existuje-li nějaká „umělecká generace“ dneška, je to patrně několik málo autorů, nikoliv kamarádské souručenství a kritické farizejství mnohohlavého a vzájemně úslužného stáda. Snad má kritická práce „mladé generace“ mnohé nedostatky, nikoliv však ten hřích, že by byla úsluhou za úsluhu. Četné odporné případy epigonství, přeběhlictví, impotence, ideové i umělecké prostituce byly již „vyřízeny“, pokud se dotyční pánové „nevyrídili“ sami. Řady „nejmladší generace“ už náležitě prořídly a ještě prořídnu. Jestliže vzdálenějšímu pozorovateli unikalo někdy toto „kritické čištění“, je to patrně proto, že se nedálo s benigně a nebylo hráno pro galerii; přece však bylo dosti rezolutní, aby demaskovalo epigony, mitläufery a kýčáře a udrželo je v patřičné vzdálenosti od moderního hnutí. Tyto odpadky najdou se dnes v Lidovkách, v Přítomnosti a v jiných měšťáckých tiskovinách, kde se těší úctě a slávě: šťastnou cestu všem dalším!

P. S.

„Případ“ J. Štyrského a některé problémy, které se v souvislosti s ním vynořily, jsou nyní předmětem diskuse, v níž potekou proudy slov a mnoho inkoustu. Senzace, ostatně plná omylů, neutuchá. Od této diskuse lze sotva očekávat užitečného výsledku. Případ Štyrského je, soudíme, vyřízen. Štyrský

rozmnožil svou osobou počet dezertérů kulturní levice. Se Štyrským jako novopečeným literátem a kritikem jsme domluvili a nepokládáme ani za nutné podotýkat, že předtím, než vypověděl boj kýčářením a umělecké prostituci, měl Štyrský také trochu zpytovat vlastní umělecké svědomí. Jestliže stylizace jeho prvního článku byla mátožná a neurčitá, jsou naopak slova jeho druhého projevu dosti určitá a natolik definitivní, aby Štyrského v revoluční levice nadobro znemožnila. Svými výklady, že v prvním případě, pod sezením na dvou židlích, nemyslel, proboha, Vančurovu státní cenu, a v druhém případě, že prý jeho slova (o mozolovité ruce, třímající emblémy jisté partaje, o tom, že básníka stejně fascinují hrdinové revoluce i kontrarevoluce, ale jinak je prý socialistická výstava SSSR mu lhostejná) — nemají být vykládána jako projev kontrarevolučního smýšlení, zesměšňuje Štyrský sám sebe jako spisovatele, jehož hloupé články potřebují vždy dodatečného výkladu. Poskytuje-li v diskusi Tvorba s nepochopitelnou liberálností a shovívavostí ještě dnes Štyrskému místo, aby se obhájil a vysvětlil, je to trochu trapné. Znovu opakujeme, že s autorem nejpitomějšího článku, který proti revoluční moderně byl napsán, jsme domluvili.

Pokud se týká problémů, které se vynořily okolo Štyrského případu, obáváme se, že nemohou být dořešeny žurnalistickou diskusí nebo anketami bez předchozí důkladné sociologicko-estetické analýzy. Nedostatek místa v ReDu a nedostatek času jeho redaktora nám brání, abychom se ještě vraceli k případům, které smíme pokládat polemicky za vyřízené; proto nebudeme se již dále zabývat ani Štyrským, ani Horou, ani posléze některými poznámkami Signálu.